

Az ipolysághitályag microscopi faunája.

HANTKEN MIKSÁTÓL.

Felolvastatott az 1865-ki november havában tartott szakülésben.

Folyó évi nyáron tett geológiai kirándulásaim alkalmával alkalmával Ipolyság legközelebbi táján találtam egy tályag képletet mely érdekeltségemet a legnagyobb fokban igénybe vette miután sok foraminiferát már szabad szemmel vettem észre benne. Ezen tályag egy vizmosásban fordul elő mely az Ipoly jobb partján a város felső részén létező legvégső házak mögött a meredek lejtő szőlőhegybe vágódik be csekély hosszúságban.

A vizmosás mind két oldala valamint annak talapja az említett tályagból a felső része pedig trachyttorlatból áll, mely utóbbi nagy zavarodást mutat. A trachyttorlatot televény fedi.

A tályag könnyen szétoszlik vízben, iszapolási maradék aránylag tetemes. Az iszapolási maradék csaknem egészen foraminiferákból áll, ritkábbak benne az ostrakodák és az echinodermák tüskei, és nagyon ritkán quarzszemek is fordulnak elő.

Puhánymaradványokat nagyon ritkán találtam és pedig oly tökéletlen állapotban, hogy ezeket meghatározni lehetetlen volt.

Az ipolsági tályag foraminiferákban bősége roppant nagy a mi abból kitetszik miszerint a bemutatott gyűjtemény foraminiferái, egy néhány kis tályagdarabból valók. Azok között vannak olyanok melyeket már szabad szemmel lehet kivenni míg azoknak legnagyobb részét csak a microscop segítségével észlelhetni. Megtartásuk állapota meglehetősen jó, kivéve a Milliolideákat melyeknek, porcellanfélé héjai többnyire többé kevésbé elkoptak.

Az eddig talált foraminiferafajok száma 100-nál többet tesz. Nem akarom untatni a tiszt. társulatot a meghatározott foraminiferák jegyzéke felolvasásával; megelégszém azoknak általános jellegzésével és az eredmények közlésével melyeket az

ipolsági faráminiferáfauna a kis ezelli és a badeni faunával. összehasonlításából nyertem.

Az ipolsági tályag leggyakoribb foraminiferái a globigerinák és pedig ;

Globigerina regularis d'Ob.

Globigerina bulloides d' Orb.

Globigerina triloba Reusz

Globigerina bilobata d' Orb.

Globigerina concinna Reuss.

A Globigerinák a microscopi kicsinységű foraminiferák legnagyobb részét teszik úgy hogy a microscop alatt az első tekintetre csaknem csupa globigerinákat hisztünk látni.

Azon foraminiferák között melyeknek nagyobb részét már szabad szemmel észlelni lehet, a következők a legjellemzőbbek és leggyakoribbak.

Plecanium articulatum d' Orb.

Clavulina comunis d' Orb.

Orbulina universa d' Orb.

Nodosaria bacillum d' Orb.

Dentalina elegans d' Orb.

Dentalina Verneuillii d' Orb.

Vaginulina badenensis d' Orb.

Frondicularia annularis d' Orb.

Marginulina hirsuta d' Orb.

Crystellaria Ruditziiana Karr.

Crystellaria cassis Lam.

Robulina cultrata d' Orb.

Robulina calcar d' Orb.

Textilaria carinata d' Orb.

Rotalina Soldanii d' Orb.

Rot. Dutemplei d' Orb.

Az ipolsági tályag foraminiferái tehát legnagyobb részt azonosak azokkal melyek Bécs környékén az ugynevezett badeni tályogban valamint Erdélyben Lapugy környékén fordulnak elő ; és egy nagy része megegyezik azokkal melyek is a kis-ezelli tályagban Buda környékén honosak.

Feltűnő és a legnagyobb figyelemre méltó hogy a kis-ezelli tályag foraminiferáira nézve az ipolsági tályag ugyanazon különbséget mutatja mint a badeni és a lapugyi tályag. Ezekben t. i. hiányzanak a kis ezelli tályag legjellemzőbb foraminiferáinak több nemei és fajai mint :

Haplophragmium sp.

Rhabdognium Szaboi Htk.

Gaudryina sp.

Crystellaria gladius Ph.

Cristellaria arguta Reus.

Cristellaria sz.

Rosalina osnabrugensis Reuss, s. a. t.

melyek a kis-czelli tályagban nagy mennyiségben fordulnak elő és melyek mint látszik ezen tályag foraminiferáinak jellegét, típusát képezik és egy külön képletet biztosan jellemeznek melynek elterjedése nagynak látszik lenni. A budai vidéken kívül eddigelé ismerjük pusztán Lökösen Rétság mellett és a Mátrahegységben Parád vidéken. Sőt Olaszországban is ugyanazon képlet van kifejlődve mint ezt kétségtelenné teszik Szabó úr által az idén onnét hozott és nekem vizsgálat végett átadott kőzetpéldányok.

Ugy látszik tehát, hogy a különbség, mely a kis-czelli tályag foraminiferái és az ipolysághi tályagéi közt létezik, állandó s ennél fogva feltehetjük miszerint a kis-czelli és az ipolysághi képlet különböző geológiai korszakokhoz számítandók és tehát egyidejűleg nem képződtek.

Most azon kérdés merül fel, hogy melyik geológiai korszakhoz számítjuk az ipolysághi tályagot.

Mi a kis-czelli tályagot illeti, azt határozottan oligocennek mondhatom. Ezt bizonyítják annak települési viszonyai is melyeknél fogva eléggé kiderül hogy az a budai hegység emeltetésében részt vett míg az ugynevezett durvamész képlet vagy lajtamész a budai hegység emeltetése után képződött; tehát fiatalabb mint a kis-czelli tályag hova a budai márga is számítandó. Ezt már a Magy. Akad. math. és természettudományi osztálya közleményeiben valamint a magyar orvosok és természetbuvárok pozsonyi XI. gyűlése ásványtani osztályának egyik ülésében tüzetesebben előadtam.

A mi pedig az ipolysághi tályagot illeti, mely mint már említettem a badeni tályaggal foraminiferáira nézve egészen meg egyezik az már szoros összekötetésben áll a nulliporáképlettel vagy az ugynevezett lajtamész képlettel, mely a neogen korszakhoz számítatik. Ipolysághon t. i. találtam azon tályag felső osztályzatában nulliporákat is. — és oly foraminiferákat, melyek a nulliporamész képletben honosak mint *Amphistegina* és *Heterostegina*.

De ha tekintetbe vesszük miszerint ezek csak a tályag felső osztályzatában, fordulnak elő — annak alsóbb osztályában pedig, nem; miszerint továbbá az ipolysághi vidék nulliporamész-képletben, mely különösen Kéménecze mellett hatalmasan van kifejlődve, a nulliporarétegek trachytzárványokat bőven tartalmaznak, sőt trachyt conglomerát rétegekkel váltakoznak, — az ipolysághi tályagban trachytzárványoknak semmi nyoma sincs úgy hiszem, hogy helyesen azon következtetést vonhatjuk miszerint az ipolysághi tályag a neogen képlet legalsóbb osztályzatába helyezendő s ennél fogva régiebbnek kell tartanunk, mint a tulajdonképi lajtamész vagy nulliporamész képletet.

Az ipolysághi tályag tehát a benne előforduló microscopi fauna szerint a neogen képlet legalsóbb tagja mely az oligocent a neogen képlettel összekapcsolja.